

Drd. Fănel Șuteu, „Bestiarul cantemirian în context european. Coordonate istorice și ocurențe biblice în *Istoria ieroglifică* (1705)”

Rezumat în limba română

O privire de ansamblu asupra istoriografiei *Istoriei ieroglifice* relevă un număr limitat de lucrări dedicate specific analizei zoomorfelor, iar și mai puține se concentrează pe intersecția dintre teologie și cantemiologie. Doar câțiva cercetători români au explorat elementele teologice din romanul cantemirian, iar majoritatea acestora s-au concentrat pe articole generale sau studii ample care tratează întreaga operă cantemiriană.

Imaginarului zoomorf din *Istoria ieroglifică* i-au dedicat studii autori ca: Alexandru Filipașcu, cărturar care trece în revistă fauna cantemiriană, descoperind un total de 91 de specii sau categorii de animale sălbatice și 13 animale domestice, alături de 6 specii a căror identificare este încă incertă; Mihai Moraru, care a semnat un studiu despre contribuția lucrării *Fiziologul* la fantasticul animalier din roman (1972); Doina Curticăpeanu care a scris despre „Arhipelagul baroc” relevat în cultura europeană, apoi argumentat cu opera lui Cantemir; Cristina Bîrsan (1993) și Andrei Milica (2005) – prin două studii consistente referitoare la inorog / licorn; și Cătălina Velculescu – cu o incursiune în bestiarul lui Damaschin Studitul (*Fiziologul* autorului antic) și realizarea de corespondențe a acestuia cu bestiarul cantemirian (2008). Articolele profesorului Bogdan Crețu (2008-2012), dar și articolele profesorului Ovidiu Pecican (2010-prezent), care a întreprins analize literare și istorice asupra personajelor zoomorfe din romanul cantemirian. Extrem de importante sunt cele două ediții științifice – *Istoria ieroglifică* (vol. I-II, 1965, ed. Ion Verdeș, P.P. Panaitescu) și *Istoria ieroglifică* (1973, ed. Stela Toma și Nicolae Stoicescu), conținând comentarii obiective și analize istorice pentru aproape fiecare personaj decriptat de Cantemir.

Alți autori au semnat volume de referință pe acest subiect, precum: Elvira Sorohan (1978), Doina Ruști (2007), Gabriel Mihăilescu (2002), Manuela Tănăsescu (2012), Bogdan Crețu (2013) și Ovidiu Pecican ca editor și autor (2012; 2014; 2014; 2016). Am amintit doar câteva nume de autori din vasta bibliografie dedicată zoomorfelor cantemiriene.

Dincolo de acestea, bibliografia dedicată teologiei *Istoriei ieroglifice* este extrem de limitată. În teza de licență a doctorandului susținută în anul 2020, am trecut în revistă o serie de articole referitoare la teme teologice cantemiriene. O serie de cercetători, printre care Eftimie Bârlădeanu, Teodor Bodogae, Vlad Alexandrescu, Ion Vicovan, Ștefan Pomian, Marcela Ciortea și alții, au explorat astfel de teme în opera cantemiriană, însă foarte puțini au abordat în mod specific elementele teologice sau biblice din *Istoria ieroglifică*. Nu există, până în prezent, o lucrare completă care să investigheze

Istoria ieroglică în context biblic. Pentru o scurtă aprofundare a unor astfel de articole, se va putea consulta *Anexa nr. 1 (Recenzii la articole / volume despre teologia cantemiriană)*.

Prin prezenta teză de doctorat intitulată „Bestiarul cantemirian în context european. Coordonate istorice și ocurențe biblice în *Istoria ieroglică* (1705)”, am abordat din punct de vedere istoric temele biblice și simbolurile zoomorfe din cadrul romanului lui Dimitrie Cantemir. De asemenea, am abordat și următoarele interogații-cheie: (1) *care este cronologia lucrărilor și ideilor referitoare la zoomorfele care au apărut în spațiul european?*; (2) *ce concepții interpretative din tradiția zoomorfă europeană a avut Cantemir la îndemână pentru a cripta / decripta un bestiar?*; (3) *ce teme biblice / teologice încă neexplorate ne oferă romanul cantemirian?*; (4) *ce teme teologice și istorice zoomorfe a codificat / a decodificat autorul Istoriei ieroglifice, privind la aceste teriomorfe?*

Prezenta teză de doctorat intitulată „Bestiarul cantemirian în context european. Coordonate istorice și biblice în *Istoria ieroglică* (1705)”, este structurată în trei capitole, precedate de câteva secțiuni ca: *Abrevieri; Lista de tabele și figuri;* și prezenta *Introducere*.

În primul capitol intitulat (1) „Bestiarele medievale și interpretarea lor. Bestiarul cantemirian în context european” am realizat (1.1.) o incursiune cronologică în tradiția zoomorfă europeană, urmată de o analiză succintă a surselor de simboluri zoomorfe din bazinul simbolic european: (1.2.) *Septuaginta* (sec. III î.C.), *Vulgata* (sec. IV), (1.3.) *Fiziologul* (sec. II), (1.4.) enciclopediile și bestiarele medievale.

În următorul subcapitol am abordat o importantă interogație-cheie: (1.5.) *ce concepții interpretative a avut Cantemir la îndemână pentru a cripta / decripta un bestiar?* Aici am trecut în revistă concepții medievale despre Divinitate (*Deus est centrum mundi*), despre Univers (o carte de morală didactică, o *summa de miraculis*, o hartă de simboluri și o formă specială a lumii ca *theatrum mundi* – lumea privită ca o tablă de șah), despre interpretarea textelor (cu sensurile: literal, alegoric, moral și anagogic), despre clasificarea zoomorfelor în funcție de tipul lor (genuine, pseudo-hibride și hibride fantastice).

În capitolul al doilea am realizat o incursiune în (2.1.) Europa lui Dimitrie Cantemir (cu factorii de influență din istoria continentului, cultura și spiritualitatea spațiului european), apoi am stabilit (2.2.) coordonate biografice ale autorului, (2.3.) am parcurs *in nuce* opera sa istorică și moral-religioasă, trecând la (2.4.) manuscrisul, copiile și edițiile științifice ale *Istoriei ieroglifice*. Apoi am menționat elemente importante de (2.5.) istorie și autobiografie din *Istoria ieroglică*, pentru a trece la (2.6.) impactul gândirii antice și medievale asupra *Istoriei ieroglifice* (a LXX, VG și a unor autori ca Aristotel și Pliniu). În același context am analizat (2.7.-2.8.) teme biblice care au influențat pasaje din *Istoria ieroglică* (teonimele, idei din *Eclesiastul* / din teologia paulină / din tradiția creștină – precum cultul relicvelor), finalizând capitolul 2 cu (2.9.) teme din tradiția zoomorfă europeană

abordate de Dimitrie Cantemir (tema labirintului, simboluri zoomorfe, principii și procedee de interpretare biblice preluate în *Istoria ieroglifică*).

În capitolul al treilea am analizat punctual (3.1.-3.2.) zoomorfele genuine (naturale) *in bono sensu / in malo sensu*, realizând o incursiune terminologică, simbolică, iconografică și istorică în proximitatea unor personaje ca Lupul (Lupu Bogdan), Brehnacea (Constantin Cantacuzino), Corbul (Constantin Brâncoveanu), Vulpea (Ilie Enache Țifescu), Filul (Antioh Cantemir). Apoi, am analizat pe aceleași coordonate (3.3.-3.4.) zoomorfele pseudo-hibride *in bono sensu / in malo sensu*, cum ar fi: Liliacul (Marco Pseudo-beizadea), Bâtlanul (Chiriță Dimachi), Hameleonul (Scarlat Ruset), Camilopardalul (Alexandru Mavrocordat) și Guziul Orb (Dediu Codreanu). Urmând să analizăm (3.5.-3.6.) zoomorfele fantastice hibride *in bono / in malo sensu* precum: Monocheroleopardalul (Constantin Cantemir), Inorogul (Dimitrie Cantemir), Coracopardalisul (Nicolae Ruset) și Strutocamila (Mihai Racoviță).

O departajare importantă pe care am aplicat-o în acest capitol (al 3-lea) am preluat-o de pe paginile romanului cantemirian: Cantemir a așezat Cumpăna ceriului în dreptul fiecărui personaj și în funcție de distincția Bine / Rău care guvernează pe tot parcursul lucrării, am atribuit fiecărei măști analizate un generic: *in bono sensu / in malo sensu*.

În general, am oferit pentru fiecare din cele 14 intrări: terminologiile aferente din ebraică (TM), greacă (LXX), latină (VG); citate emblematice din tradiția biblică și din lucrarea cantemiriană; câte o imagine preluată din manuscrise ale Evului Mediu european, sau desenată de artistul Emanuel Benteu (pentru hibridele originale, care nu există în patrimoniul iconografic european); hermeneutica simbolului zoomorf din TZE și de la Cantemir; și în fine, caracterizarea istorică, succintă, a personajelor reale prezentate de Cantemir, constituind câteva schițe prosopografice.

După *Concluzii* am adăugat *Bibliografia utilizată și Anexele* (nr. 1. *Bibliografie referitoare la zoomorfele cantemiriene*; nr. 2. *Recenzii la articole / volume despre teologia cantemiriană*; nr. 3. *Listele mozaice cu zoomorfe in malo sensu și in bono sensu (LXX / VG)*; nr. 4. *Manuscrisul și edițiile Istoriei ieroglifice*; nr. 5. *Distribuirea măștilor pentru personajele din Istoria ieroglifică*; nr. 6. *Abrevieri ale cărților citate din Scriptură*).

Pe parcursul tezei, am recurs la metoda istoric-diacronică din considerente strâns legate de următoarele obiective: (1) pentru a urmări cronologia lucrărilor și ideilor referitoare la zoomorfele care au apărut în spațiul european; (2) pentru a alcătui biografia autorului prin expuneri temporale evolutive; (3) pentru a urmări o idee de la origini și până la materializarea sa în volumul cantemirian; (4) și pentru a realiza schițe biografice la cele 14 zoomorfe studiate (cap. 1-2-3).

O altă metodă la care am apelat este cea a analizei comparate, extrem de utilă în sistematizarea tabelară pe care am realizat-o pentru anumite texte, respectiv cuvinte, în scopul facilitării gradului de comprehensiune al sensului. Tot prin intermediul analizei comparate am realizat și scurte note

exegetice în dreptul unor termeni, în special în cadrul analizei terminologice a zoonimelor, urmărind termenii atât lexical, cât și etimologic sau simbolic (cap. 3).

Metoda hermeneutică a fost aplicată pentru interpretarea textelor biblice și cantemiriene, obținând sensurile simbolurilor zoomorfe (pozitiv / negativ, vezi cap. 3).

Pentru cuantificarea ocurențelor zoonimelor (la Cantemir și în Biblie) am utilizat metoda statistică, prin care am extras procentual frecvența apariției terminologiei studiate (cap. 3).

Am utilizat ca surse principale, volumele semnate de Dimitrie Cantemir, în special edițiile *Istoriei ieroglifice*. În principiu, am utilizat ediția Panaitescu-Verdeș (vol. 1-2, 1965), ediția Stoicescu-Toma (1973), uneori ediția Academiei Române (2003) și mai rar Ediția princeps (1883). Pentru capitolul 1, ne-au fost de un real folos *Istoria ideilor și credințelor religioase* (M. Eliade), *Istoria animalelor* (R. Lewinsohn), *Naturalis Historiae* de Pliniu (Polirom) și *Historia Animalium* de Aristotel, scanată în spațiul virtual. Pentru cap. 2 ne-au slujit biografiile cantemiriene semnate de P.P. Panaitescu, Victor Țvircun și cronologiile semnate de Stela Toma (*Istoria ieroglifică*, 2016) și de Ovidiu Pecican (*Hieroglifă cantemiriene*). Pentru capitolul 3 ne-au fost de un real folos volumele de lexicologie biblică semnate de Eugen Munteanu și C.M. Cărăbuș, dicționarul lui N. Stoicescu despre mării dregători din Moldova și Țara Românească, apoi volumul lui Bogdan Athanasiu despre *Lumea lui Ion Neculce*, împreună cu interpretările profesorilor Ovidiu Pecican (*Hieroglifă cantemiriene*) și Bogdan Crețu (*Inorogul la Porțile Orientului*, vol. 1-2).

Pe lângă toate acestea, am utilizat ediții ale Bibliei oferite în mediul virtual, dicționare biblice și simbolice, însă cel mai mult am folosit LXX-NEC și VG.

Am utilizat pentru redactarea acestei lucrări: 143 de volume ca bibliografie principală (opere cantemiriene, dicționare, enciclopedii, comentarii etc.), 110 volume ca bibliografie secundară, 20 de articole și 47 de resurse electronice, totalizând 320 surse bibliografice.

Și dacă este adevărat ceea ce afirmă Ovidiu Pecican – un asiduu cercetător al substratului mentalităților medievale din spațiul românesc, moștenite în epoca lui Cantemir – că o axă ordonatoare a gândirii medievale este religiozitatea și „dintre toate aspectele universului religios al omului medieval [...] problema mântuirii ocupă un loc central”, atunci un studiu istorico-teologic al simbolurilor medievale, ne va fi util pe viitor, pentru pătrunderea în lumea hieroglifelor cu forme de animale.

Cuvinte-cheie: Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*, bestiar cantemirian, zoomorfe, simboluri biblice, simboluri zoomorfe, tradiție zoomorfă europeană, *Septuaginta* (LXX), *Vulgata* (VG), *Fiziologul*, bestiare medievale

<i>Abrevieri</i>	9
<i>Lista de tabele și figuri</i>	12
<i>Introducere</i>	13

Capitolul 1. BESTIARELE MEDIEVALE ȘI INTERPRETAREA LOR

1.1. Animalele în tradiția zoomorfă europeană: incursiune cronologică	21
1.2. Surse de simboluri zoomorfe (1): <i>Septuaginta</i> și <i>Vulgata</i>	27
1.2.1. Traducerea și redactarea <i>Septuagintei</i> (sec. III î.C.)	28
1.2.2. Traducerea și redactarea <i>Vulgatei</i> (390-403)	29
1.2.3. <i>Index Biblicorum</i> de zoomorfe pure / impure în Pentateuh	30
1.2.4. Zoomorfele fabuloase din <i>LXX</i> și <i>VG</i> în bestiarele medievale. Studii de caz	32
1.2.4.1. <i>Grifonul: fiară-pasăre sau animal fabulos?</i>	33
1.2.4.2. <i>Basilicul: reptilă-pasăre sau animal fabulos?</i>	33
1.2.4.3. <i>Unicornul: fiară reală sau animal fabulos?</i>	37
1.3. Surse de simboluri zoomorfe (2): <i>Fiziologul</i>, <i>spiritus rector</i> al bestiarelor	39
1.3.1. Apariția, importanța și răspândirea <i>Fiziologului</i>	39
1.3.2. Conținutul și interpretarea <i>Fiziologului</i>	40
1.4. Surse de simboluri zoomorfe (3): enciclopediile și bestiarele	41
1.4.1. Enciclopediile antice și medievale	41
1.4.2. Bestiarele medievale și caracteristicile lor	42
1.4.3. Enciclopedii și bestiare medievale: incursiune cronologică	43
1.4.4. Studiu de caz: criptozoomorfele din <i>Physica Curiosa</i> (1664)	44
1.5. Concepții interpretative din Evul Mediu. Decriptarea unui bestiar	45
1.5.1. <i>Deus ca centrum mundi</i>	45
1.5.2. Concepții despre univers	47
1.5.2.1. <i>Universul considerat o carte de morală didactică</i>	47
1.5.2.2. <i>Universul considerat o summa de miraculis</i>	48
1.5.2.3. <i>Universul ca o hartă de simboluri</i>	51
1.5.3. Lumea ca o tablă de șah: jocul cu vicii și virtuți	54
1.5.4. Concepții despre animale	56
1.5.4.1. <i>Animalele ca personificări de vicii și virtuți</i>	56
1.5.4.2. <i>Concepții despre sufletul animalelor</i>	57
1.5.5. <i>Quadriga</i> interpretării textelor sacre	58
1.5.5.1. <i>Interpretarea literală (sensus litteralis)</i>	60
1.5.5.2. <i>Interpretarea alegorică (sensus allegoricus)</i>	61
1.5.5.3. <i>Interpretarea morală (sensus moralis)</i>	62
1.5.5.4. <i>Interpretarea anagogică (sensus anagogicus)</i>	63
1.5.6. Cultivarea figurilor de stil	64
1.5.6.1. <i>Paralelismul poetic</i>	64
1.5.6.2. <i>Metafora în tradiția (zoomorfă) europeană</i>	66
1.5.6.3. <i>Utilizarea pildei în tradiția (zoomorfă) europeană</i>	68
1.5.6.4. <i>Practicarea alegoriei</i>	70
1.5.7. „Etimologizarea” realității	72
1.5.8. „ <i>Artes praedicandi</i> ” și tehnicile de memorare medievale	73
1.5.8.1. <i>Sermo antiquissimus (sec. I)</i>	73
1.5.8.2. <i>Sermo antiquus (sec. VI)</i>	73
1.5.8.3. <i>Sermo modernus (sec. XIII) și Sermo subalternus (sec. XIV)</i>	74
1.5.8.4. <i>Studiu de caz: tratatul Modus reponendi per artem memorativam (1507)</i>	74

Capitolul 2. ISTORIA IEROGLIFICĂ (1705): COORDONATE ISTORICE ȘI OCURENȚE BIBLICE

2.1. Europa lui Dimitrie Cantemir	75
--	-----------

2.1.1. Factori de influență în istoria Europei	75
2.1.2. Cultură și spiritualitate în spațiul european	75
2.1.3. Perioada 1688-1705 în context politic european: scurtă cronologie	78
2.2. Dimitrie Cantemir (1673-1723): repere biografice	78
2.3. Opera istorică și moral-religioasă a lui Dimitrie Cantemir	80
2.3.1. Opera istorică	82
2.3.1.1. <i>Descriptio Moldaviae (1716)</i>	82
2.3.1.2. <i>Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor (1716-1722)</i>	82
2.3.1.3. <i>Incrementorum et decrementorum Aulae Othmannicae (1714-1716)</i>	83
2.3.1.4. <i>Vita Constantini Cantemirii (1719)</i>	83
2.3.1.5. <i>Scurtă povestire despre stârpirea familiilor lui Brâncoveanu și a Cantacuzinilor (1721)</i>	84
2.3.2. Opera moral-religioasă	84
2.3.2.1. <i>Divanul (1698)</i>	85
2.3.2.2. <i>Sacrosanctae scientiae indepingibilis imago (1700)</i>	85
2.3.2.3. <i>Van Helmont. Phisices universalis doctrina et christianae fidei (1700-1701)</i>	86
2.3.2.4. <i>Loca obscura in Catechisi (1720)</i>	87
2.3.2.5. <i>Curanus (1719-1722)</i>	87
2.3.2.6. <i>Sistemul, sau întocmirea religiei mahomedane (1722)</i>	88
2.4. Manuscrisul, copiile și edițiile științifice ale <i>Istoriei ieroglifice</i>	88
2.4.1. Manuscrisul și copiile	88
2.4.2. Edițiile științifice	89
2.4.3. Alte ediții	90
2.5. Istorie și autobiografie în <i>Istoria ieroglifică</i>	90
2.5.1. Frământările politice din Moldova (1688-1705)	90
2.5.2. Scopul <i>Istoriei ieroglifice</i>	91
2.5.3. O autobiografie: „cuvintele inimii Inorogului”	92
2.5.4. Structura și temele <i>Istoriei ieroglifice</i>	98
2.5.5. Distribuirea măștilor pentru personajele istorice din <i>Istoria ieroglifică</i>	101
2.5.6. Propunere de clasificare a zoomorfelor din <i>Istoria ieroglifică</i>	103
2.6. Impactul gândirii antice și medievale asupra <i>Istoriei ieroglifice</i>	103
2.6.1. Egiptul: influențe și confluente	103
2.6.2. <i>Historia Animalium</i> și <i>Naturalis Historiae</i> . Cazul Hameleonului	105
2.6.3. <i>Historia Animalium</i> și teoria generării spontanee	107
2.6.4. Procedeele hibridizării zoomorfelor	108
2.6.5. Influența <i>Septuagintei</i> și a <i>Vulgatei</i>	109
2.6.6. Figurile de stil din <i>Istoria ieroglifică</i>	110
2.6.6.1. <i>Paralelismul poetic</i>	110
2.6.6.2. <i>Metafora</i>	110
2.6.6.3. <i>Alegorizarea</i>	111
2.7. Teme biblice din <i>Istoria ieroglifică</i>	111
2.7.1. Numele divine	111
2.7.1.1. <i>Teonime pentru Dumnezeu-Tatăl</i>	112
2.7.1.2. <i>Teonime pentru Dumnezeu-Fiul</i>	113
2.7.1.3. <i>Teonime pentru Duhul-Sfânt</i>	115
2.7.1.4. <i>Teonime pentru Dumnezeire în general</i>	116
2.7.2. Temă din înțelepciunea sapiențialelor: ideea ciclicității	116
2.7.3. Temă din teologia paulină: citatul lui Menandru prelucrat în „ <i>Istoria ieroglifică</i> ”	117
2.8. Teme ale tradiției creștine europene: <i>cultul relicvelor și năframa Sfintei Veronica</i>	117
2.9. Teme din tradiția zoomorfă europeană (TZE) regăsite în <i>Istoria ieroglifică</i>	118
2.9.1. Cititorul în „lavirintul neștiinții” și simbolismul labirintului din tradiția europeană	118
2.9.2. Povestea Vulpii despre meștersugul Lupului: un împrumut cantemirian din TZE	120
2.9.3. Pilda Brehnacei despre „Țircălamul firii” și <i>Cursus vindictae divinae</i> din TZE	122
2.9.4. „Clonțul Corbului în ochiul Vulpei” și conceptul de <i>cadaveribus oculum</i> din TZE	114

2.9.5. „Chivotul lui Noe” și corbul ca <i>avis diaboli</i> din TZE	126
2.9.6. „Moliia din blane” și posibila utilizare a procedurii <i>vaticinium ex eventu</i> la Cantemir	128
2.9.7. Tacticile Hamelonului pentru capturarea Inorogului și tacticile maleficului Sanbalat	129

Capitolul 3. BESTIARUL CANTEMIRIAN: DE LA SIMBOLURI ZOOMORFE LA DECRIPȚĂRI ISTORICE

3.1. Zoomorfe genuine <i>in bono sensu</i>: criptate biblic și decriptate istoric	131
3.1.1. Lupul: Bogdan Lupu hatmanul (1661-1705)	131
3.1.1.1. Două citate emblematice despre lup: din Istoria ieroglifică și din Biblie	131
3.1.1.2. Reprezentare iconografică: lupul în Ms. 24, Aberdeen Bestiary (1200)	131
3.1.1.3. Lupul: elemente de terminologie. Ocurențe biblice și cantemiriene	132
3.1.1.4. Lupul: simboluri din TZE vs simboluri / caracteristici cantemiriene	133
3.1.1.5. Decriptarea istorică a identității Lupului – Bogdan Lupu (1661-1705)	135
3.1.2. Brehnacea: Constantin Cantacuzino stolnicul (1639-1716)	136
3.1.2.1. Două citate emblematice despre brehnace: din Istoria ieroglifică și din Biblie	137
3.1.2.2. Reprezentare iconografică: acvila în Ms. 24, Aberdeen Bestiary (1200)	137
3.1.2.3. Brehnacea: elemente de terminologie. Ocurențe biblice și cantemiriene	138
3.1.2.4. Acvila / vulturul / brehnacea: simboluri din TZE vs simboluri / caracteristici cantemiriene	140
3.1.1.5. Decriptarea istorică a identității Brehnacei – Constantin Cantacuzino (1639-1716)	143
3.2. Zoomorfe genuine <i>in malo sensu</i>: criptate biblic și decriptate istoric	146
3.2.1. Corbul: Constantin Brâncoveanu (1654-1714)	146
3.2.1.1. Două citate emblematice despre corb: din Istoria ieroglifică și din Biblie	146
3.2.1.2. Reprezentare iconografică: corbul în Ms. W.102, Book of Hours (1300)	146
3.2.1.3. Corbul: elemente de terminologie. Ocurențe biblice și cantemiriene	147
3.2.1.4. Corbul: simboluri din TZE vs simboluri / caracteristici cantemiriene	148
3.2.1.5. Decriptarea istorică a identității Corbului – Constantin Brâncoveanu (1654-1714)	149
3.2.2. Vulpea: Ilie Enache Țifescu (?1650-1704)	153
3.2.2.1. Două citate emblematice despre vulpe: din Istoria ieroglifică și din Biblie	153
3.2.2.2. Reprezentare iconografică: vulpea în Ms. 24, Aberdeen Bestiary (1200)	153
3.2.2.3. Vulpea: elemente de terminologie. Ocurențe biblice și cantemiriene	154
3.2.2.4. Vulpea: simboluri din TZE vs simboluri / caracteristici cantemiriene	154
3.2.2.5. Decriptarea istorică a identității Vulpiei – Ilie E. Țifescu (?1650-?1704)	155
3.2.3. Filul: Antioh Cantemir (1671-1726)	157
3.2.3.1. Două citate emblematice despre fil: din Istoria ieroglifică și din Biblie	157
3.2.3.2. Reprezentare iconografică: elefantul în Ms. 24, Aberdeen Bestiary (1200)	158
3.2.3.3. Elefantul: elemente de terminologie. Ocurențe biblice și cantemiriene	159
3.2.3.4. Elefantul: simboluri din TZE vs simboluri / caracteristici cantemiriene	159
3.2.3.5. Decriptarea istorică a identității Elefantului – Antioh Cantemir (1671-1726)	160
3.3. Zoomorfe pseudo-hibride <i>in bono sensu</i>: criptate biblic și decriptate istoric	162
3.3.1. Liliacul: Marco Pseudo-beizadea (sec. XVII-XVIII)	162
3.3.1.1. Două citate emblematice despre liliac: din Istoria ieroglifică și din Biblie	162
3.3.1.2. Reprezentare iconografică: liliacul în manuscrisul GKS 1633 (sec. XVII)	162
3.3.1.3. Liliacul: elemente de terminologie. Ocurențe biblice și cantemiriene	163
3.3.1.4. Liliacul: simboluri din TZE vs simboluri / caracteristici cantemiriene	164
3.3.1.5. Decriptarea istorică a identității Liliacului – Marco Pseudo-beizadea (XVII-XVIII)	164
3.3.2. Bâtlanul: Chiriță Dimachi (sec. XVII-XVIII)	164
3.3.2.1. Două citate emblematice despre bâtlan: din Istoria ieroglifică și din Biblie	164
3.3.2.2. Reprezentare iconografică: bâtlanul în Ms. 4751, Harley Bestiary (sec. XIII)	165
3.3.2.3. Bâtlanul: elemente de terminologie. Ocurențe biblice și cantemiriene	166
3.3.2.4. Bâtlanul: simboluri din TZE vs simboluri / caracteristici cantemiriene	166
3.3.2.5. Decriptarea istorică a identității Bâtlanului – Chiriță Dimachi (sec. XVII-XVIII)	166
3.4. Zoomorfe pseudo-hibride <i>in malo sensu</i>: criptate biblic și decriptate istoric	167
3.4.1. Hamelonul: Scarlat Ruset (sec. XVII-XVIII)	167

3.4.1.1. Două citate emblematiche despre hameleon: din Istoria ieroglifică și din Biblie	167
3.4.1.2. Reprezentare iconografică: hameleonul în MS. 3401, Bestiaire, sec. XVI	167
3.4.1.3. Hameleonul: elemente de terminologie. Ocurențe biblice și cantemiriene	168
3.4.1.4. Hameleonul: simboluri din TZE vs simboluri / caracteristici cantemiriene	168
3.4.1.5. Decriptarea istorică a identității Hameleonului – Scarlat Ruset (sec. XVII-XVIII)	169
3.4.2. Camilopardalul: Alexandru Mavrocordat Exaporitul (1641-1709)	170
3.4.2.1. Două citate emblematiche despre camilopardal: din Istoria ieroglifică și din Biblie	170
3.4.2.2. Reprezentare iconografică: camilopardalul în MS 11390, f. 22v (sec. XIV)	170
3.4.2.3. Camilopardalul: elemente de terminologie. Ocurențe biblice și cantemiriene	171
3.4.2.4. Camilopardalul: simboluri din TZE vs simboluri / caracteristici cantemiriene	171
3.4.2.5. Decriptarea istorică a identității Camilopardalului – Alexandru Mavrocordat (1641-1709)	172
3.4.3. Guziul-orb: Dediu Codreanu (sec. XVII-XVIII)	173
3.4.3.1. Două citate emblematiche despre guziul-orb: Istoria ieroglifică și Biblie	173
3.4.3.2. Reprezentare iconografică: guziul-orb în MS. Bodley 764 (sec. XIII)	174
3.4.3.3. Guziul-orb: elemente de terminologie. Ocurențe biblice și cantemiriene	175
3.4.3.4. Guziul-orb: simboluri din TZE vs simboluri / caracteristici cantemiriene	175
3.4.3.5. Decriptarea istorică a identității Guziului – Dediul Codreanu (sec. XVII-XVIII)	176
3.5. Zoomorfe fantastice hibride in bono sensu, criptate biblic și deciptate istoric	176
3.5.1. Monocheroleopardalul: Constantin Cantemir (1612-1693)	176
3.5.1.1. Citate emblematiche despre Monocheroleopardal: din Istoria ieroglifică și din Biblie	176
3.5.1.2. Reprezentare grafică: Monocheroleopardalul în viziune contemporană	177
3.5.1.3. Monocheroleopardalul: elemente de terminologie. Ocurențe biblice și cantemiriene	178
3.5.1.4. Monocheroleopardalul: simboluri din TZE vs simboluri / caracteristici cantemiriene	178
3.5.1.5. Decriptarea istorică a identității Monocheroleopardalului – Const. Cantemir (1612-1693)	178
3.5.2. Inorogul: Dimitrie Cantemir (1673-1723)	180
3.5.2.1. Două citate emblematiche despre Inorog: din Istoria ieroglifică și din Biblie	180
3.5.2.2. Reprezentare iconografică: Inorogul în MS. Gall.16, Psaultier (1303-8)	181
3.5.2.3. Inorogul: elemente de terminologie. Ocurențe biblice și cantemiriene	181
3.5.2.4. Inorogul: simboluri din TZE vs simboluri / caracteristici cantemiriene	182
3.5.2.5. Decriptarea istorică a identității Inorogului – Dimitrie Cantemir (1673-1723)	183
3.6. Zoomorfe fantastice hibride in malo sensu, criptate biblic și deciptate istoric	184
3.6.1. Coracopardalisul: Nicolae Ruset (sec. XVII-XVIII)	184
3.6.1.1. Citate emblematiche despre Coracopardalis: din Istoria ieroglifică și din Biblie	184
3.6.1.2. Reprezentare grafică: Coracopardalisul în viziune contemporană	185
3.6.1.3. Coracopardalis: elemente de terminologie. Ocurențe biblice și cantemiriene	185
3.6.1.4. Coracopardalis: simboluri din TZE vs simboluri / caracteristici cantemiriene	185
3.6.1.5. Decriptarea istorică a identității Coracopardalisului – Nicolae Ruset (sec. XVII-XVIII)	186
3.6.2. Strutocamila: Mihai Racoviță (1660-1744)	186
3.6.2.1. Citate emblematiche despre Strutocamila: din Istoria ieroglifică și din Biblie	186
3.6.2.2. Reprezentare grafică: Strutocamila în viziune contemporană	187
3.6.2.3. Strutocamila: elemente de terminologie. Ocurențe biblice și cantemiriene	187
3.6.2.4. Strutocamila: simboluri din TZE vs simboluri / caracteristici cantemiriene	188
3.6.2.5. Decriptarea istorică a identității Strutocamilei – Mihai Racoviță (1660-1744)	188
Concluzii	191
Bibliografie	195
Anexe	205